

LETO IX.

15. DECEMBRA 1956.

ŠTEV. 203.

ZADOVOLJNE BOŽIČNE PRAZNIKE IN SREČNO NOVO LETO ŽELITA NAROČNIKOM IN SODELAVCEM
UREDNIŠTVO IN UPRAVA KLICA TRIGLAVA!

URA TEČE - NIČ NE REČE

Spet smo pri koncu enega leta. Svoječase smo še imeli navado, da smo našte li mesece in kasneje tudi toliko in toliko let od trenutka, ko smo zapustili do mačo grudo in se napotili v tuji svet. Ta trenutek se nam je vtisnil tako globo ko v spomin, da smo se spet in spet povračali k njemu in razmišljali o njegovem smislu in vsebini. Ni moč zanikati, da je tudi to začelo polagoma bledeti in pri marsikateremu Slovencu-beguncu tudi zbledelo. Vrtinec življenja in nujnost samo ohranitve sta oddaljila prenekaterega Slovenca od dogajanja doma, ker ga ni več neposredno prizadevalo. A kot se je po eni strani gotovo število Slovencev odda ljilo tako od dogajanja doma kot od poskusov zbiranja v emigrantskih organizaci jah, tako se je pri gotovem drugem številu ustavila ura v trenutku, ko se je za njimi zaprla jugoslovanska meja na Karavankah in Soči. Miselnost teh drugih, ki je bila v gotovih primerih zastarela že takrat, je sedaj postala že kar antikva rična. Na raznih sestankih naleti človek pogosto na razprave, ki kažejo nelestra hotno nepoznavanje dogodkov v Jugoslaviji po letu 1945, marveč tudi njihovo na merno preziranje - kot da se da eno celo desetletje odpraviti z zamahom roke. A pravno to nepoznavanje, to preziranje, koplje največji prepad med emigracijo in narodom doma.

Bilo bi pa tudi usodno, ako bi se približali raznim političnim, socialnim in gospodarskim vprašanjem doma zviška, kot da doma ne obstojajo nobeni razumni ljudje in da predstavlja samo emigracija sol naroda. Samo zatiranje, da "ni povratka na staro", ni dovolj. Gotovo je nemogoče delati programov že sedaj, to da tu ne gre za programe. Gre za miselnost, s katero se zlasti politično-misle čni in delujoči Slovenci v tujini lotevajo teh problemov. Potrebna je kritika, ne zabavljanje. Potrebno je globoko prepričanje v nujnost demokratskega načina teh problemov. A predvsem je potrebno dobro poznavanje teh istih. To je edini način, na kateri bo politična emigracija sposobna približati se ljudem doma danes in jutri. A baš tu je takozvano slovensko politično vodstvo docela odpovedalo.

To nujnost se nam zdi vredno omeniti, ker bo sicer politično emigracijo ča kalo v bodočnosti še večje razočaranje. Poznano je namreč, da se je z zadnjimi dogodki v vzhodni Evropi pojavil v zapadnih političnih krogih dvom v potrebo pod piranja političnih emigrantov v svrhu osvoboditve narodov zasužnjenih od komuni zma. Ta dvom, žal, ni tako neupravičen kot na prvi pogled izgleda. Nove genera cije v komunističnih deželah imajo nedvomno večjo vero vase kot pa se zdi kake mu beguncu, ki se mu je ura ustavila pred enim desetletjem. To naj bo naš pouk iz leta 1956.

Urednik

MIREN BOŽIČ IN USPEŠNO NOVO LETO ŽELI VSEM SLOVENCEM
IZVRŠNI ODBOR SLOVENSKE PRAVDE

ODBOR SLOVENSKEGA DRUŠTVA V VELIKI BRITANiji
ŽELI VSEM DRUŠTVENIM ČLANICAM IN ČLANOM
VESEL BOŽIČ IN BLAGOSLOVLJENO NOVO LETO 1957

JENKO & HOČEVAR:

SVOBODA JE NALEZLJIVAIV.

V zgodnji je seni je prišel na obisk v Trst nek jugoslovanski intelektualac, ki ga je moč prištevati mlajši generaciji med obema vojnoma. Ko je pogovor nanesel na poznanjske dogodke, je povzročil splošno iznenadenje prisotnih, ko je trdil, da so zapadnjaki oskrbeli poljske delavce-upornike z orožjem; le to mu ni bilo jasno, kako so to orožje spravili v samo Poljsko.

V drugi rundi je bil kajpak presenečen on, ko je zvedel, da so poljski vojaki dajali delavcem orožje, s katerim so ti potem streljali na policiste.

Ta majhen brezpomemben dogodek dokazuje izreden pomen resničnih informacij, ki jih niso deležni ljudje ne le v Jugoslaviji ampak še v veliko večji meri vsa telitskih deželah in zlasti v Sovjetski zvezi. Miselna izolacija narodov je namreč poglavitna opora komunističnih režimov. Ta izolacija preprečuje, da bi državljani vedeli, kakšno je življenje brez komunistične diktature. Obenem pa omogoča to odrekanje pravih informacij o svobodnem svetu komunistom, ki slikajo notranjo bedo v lastni državi v pestrih barvah propagande, ki ji nepoučeni ljudje za radi lastnih izkušenj sicer ne verjamejo, vendar pa niso zmožni nadomestiti propagandno praznino z nečim pozitivnim, resničnim, ker tega pač ne poznajo.

Razbijanje te izolacije mora ostati prvenstveni cilj zapadne politike. Postopno odstranjevanje miselne železne zaves, ki deli svobodni svet od komunističnega, bo koncem koncev uničilo to miselno izolacijo. Rekla bi, da smo v zadnjih letih in predvsem mesecih bili priče prvim pozitivnim rezultatom takega odstranjevanja Zaves. Kot je morda politika aktivne in miroljubne koeksistence zlasti po Ženevi prinesla komunistom gotove ugodnosti, jim je ta v veliko večji meri škodila. Ali je moč zanikati, da so se rodili berlinski upor pred tremi leti in letošnji Poznanj pa Varšava in končno Madžarska prav iz začetnega popuščenja mednarodne napetosti in iz "miroljubne koeksistence", ki jo je pričela oznažati po Stalinovi smrti Moskva in ki pomeni seveda potovanje v dve smeri? Vprašajmo se, če bi taki upori bili možni pod Stalinom!

Zato misliva, da se motijo oni, ki zagovarjajo prekinitev vseh stikov z vzhodnoevropskimi režimi, četudi to delajo v dobri veri. To bi samo povečalo komunistični teror in železno zavezo zaprlo še bolj hermetično.

Iz tega razloga zagovarjava podpiranje neodvisnih komunističnih režimov. To namreč tudi istočasno povzroča ideološko zmedo v komunističnem taboru in slabi njegove organizacijske vezi. Ne zanikava, da more biti tako podpiranje titoizma tudi nevarno za svobodni svet, češ da se bodo komaj prebujeni narodi Azije in Afrike prej oprijeli takega komunizma kot pa čistokrvnega sovjetskega. Brez dvoma ima Tito prav to v mislih, sicer se ne bi tako sprehajal po Aziji in Afriki. Mnenja sva, da take nevarnosti ne bo, če bo zapadna politika pametna. V bistvu ne gre za tri tabore ampak samo za dva: za tabor nasilja in tabor svobode, kot je prav pred kratkim rekel cejlonski premier. Nesreča je le v tem, da se sile tega drugega sveta razlikujejo v gledanjih, na kakšen način se je treba boriti proti rdeči nevarnosti. Kadar bodo te razlike odstranjene ali vsaj zmanjšane, kadar se bo Zpad boljše približal vprašanju nerazvitih narodov in s konstruktivnimi sredstvi povzročil zdravo notranjo politiko v zaostalih deželah, tedaj se komunizma pač ne bo treba bati. In tu misliva, da igra prav Indija svojo zgodovinsko vlogo, kakršnokoli naj že bo potem naše mnenje o Nehruju, ker pred vsem svetom izpričuje možnost demokratične in zdrave notranje politike v nerazviti deželi. Da je titoistična politika v sami Evropi propadla, smo videli v reakciji socialnodemokratskih strank. Edino izjemo predstavlja v neki meri Grčija, pri kateri pa igra odločilno vlogo oljevnemajoče vprašanje Cipra in s tem - spet moč drost zapadne politike.

Neodvisni komunizem se zdi mnogo bolj nevaren komunizmu kot celoti, kajti vsaka herezija nujno rodi novo herezijo; in vsako odklanjanje osrednje ideologije in politične avtoritete povzroča dezorientacijo med komunisti kot posamezniki in med partijami kot skupinami.

Konkretno v Titovem primeru pomeni to, da se bo moral tudi on razvijati, če bo hotel voditi gibanje za neodvisnost izpod Moskve in da bo moral biti celo ko rak spredaj, da ga bodo drugi priznavali za voditelja. Njegovega pomena in zlasti vpliva bo konec, če ga bodo dogodki prehitevali. Prav te dni smo bili priča sporazumu med poljskimi političnimi in cerkvenimi oblastmi, ki spet omogočaverko vzgojo v nižjih državnih šolah. Bo Tito ostal zadaj in s tem vsaj v eni - tako pomembni točki - prepustil vodstvo Poljski? (Istočasno čujemo, da si titovski

odposlanec Vlahov v Švici prizadeva za sporazum med Titovim režimom in Vatika = nom...) Jasno je, da se Gomulka pri tem ne bo mogel ustaviti. Ali kakor je zapisal Djilas neposredno pred svojo drugo aretacijo v "New Leaderju": Nacionalni komunisti so pred tem, da se bodo morali odločiti za postopno liberalizacijo in končno pod pritiskom množic celo za demokratizacijo, ali pa se bodo morali vrni ti v še hujšo odvisnost od Moskve.

In tu prideva do druge naloge svobodnega sveta: krepiti mora vero v lastno sposobnost tlačenege ljudstva, da se otrese svojih tiranov. Vse do varšavskega in še bolj madžarskega primera se je zdela ta trditev drzna ali celo naivna. Po zadnjih dogodkih vidimo, da more visoka morala sužnjem kljubovati tankom. Zdaj vidimo, da se nobena vlada ne more upirati ljudskemu razpoloženju ali pa ohraniti polno oblast, kadar se teptani sužnji odločijo, da je treba z njo pomesti. To da sužnji ne bodo prežeti z vero v visoke ideale zapadne civilizacije, če bo Za pad branil tiste vrednote, ki jih komunizem ogroža ali tepta samo z besedami in ne tudi z dejanji, zlasti v nerazvitih deželah.

S taktičnim podpiranjem neodvisnih komunističnih režimov, z napredno politiko do nerazvitih dežel in z iskrenim prizadevanjem za mir med narodi bo Zapad dosegel, da bo zbledela podoba, "zapadne imperialistične pošasti", ki jo je tekom desetletij - pogosto s podporo Zapada samega - ustvarila Moskva za svojo domačo in tudi zunanjo uporabo. Naj že bo v enem ali drugem primeru ta pošast re-snična ali ne, tako prikazana vladanim narodom kot je, opravičuje obstoj tirani je. Toda "kakor hitro je odstranjeno strašilo zunanjega napadalca, potem tudi v očeh vladanih ni več potrebe za nadaljni obstoj brezobzirne diktature. Od tega spoznanja pa do zrušitve diktature more biti samo korak!" (L.Schapiro)

Kadar bodo tlačeni narodi spoznali - in tu misliva predvsem na Ruse, ki so najbolj in najdlje izolirani od sveta, - da se jim ni kaj bati od Zapada, da jim ta v resnici prinaša mir in ne vojno, potem bo usoda njihove diktature zapečate na. Kajti ko sužnji spoznajo, da je mera polna, tedaj...

* * *

Svoboda je nalezljiva. Toda ta "bolezen" ne more biti nevarna, če jo zaprete v neprodušno škatljo. Zato odprimo vrata in pustimo svobodno pot idejam!

SPECIFIČNA POT V BEDO

Ljubezen gre skozi želodec, pa če gre tudi za ljubezen do partije in graditve socializma. Upori v satelitskih deželah niso zgolj politično-ideološkega karakterja, marveč tudi in predvsem ekonomsko-političnega. Dejstvo, da komunistični režimi na Poljskem in Madžarskem niso uspeli preskrbeti ljudem dovolj kruha, je bilo usodno za te režime. V Jugoslaviji je režim rešil samo spor z Moskvo in nacionalni ponos jugoslovanskih narodov - nikakor pa ne sposobnost Titovega režima. Leta in leta je Tito pridigal o sijajni bodočnosti, ki čaka Jugoslovane "drugo leto", a o tej bodočnosti po enajstih letih še vedno ni ne duha ne sluha. A ravno letos bi Tito krvavo potreboval pozitivne rezultate svoje ekonomske politike, da bi dokazal i svojemu ljudstvu i vzhodnoevropskim komunističnim režimom, da je njegova "specifična pot v socializem" edino, kar je potrebno za upostavitev raja na zemlji. Na podlagi rezultatov letošnjega državnega plana je Tito celo težko priporočiti, naj Jugoslovani jedo več krompirja in manj kruha zaradi pomanjkanja žita, kajti sedaj primanjkuje tudi krompirja. In to kljub povečanim investicijam za razvoj kmetijstva.

Iz referata Svetozarja Vukmanovića v zvezni skupščini 26. novembra je razvidno, da državni plan za 1956 leto ni bil dosežen, kar sem predvideval že ob polletnem poročilu. Dve glavni nalogi letošnjega plana: povečanje proizvodnje po-trošnega blaga in dvig kmetijske proizvodnje nista bili izpolnjeni. Povečanje pr-vega znaša 7% namesto 10%, čeprav je to bilo predvideno kot minimum, a kmetijska proizvodnja je v primeru z lanskim letom p a d l a za kakih 12%. "V nasprotju z industrijo je celotna kmetijska proizvodnja že več let ob močnem letnem niha-nju v glavnem na isti ravni," je izjavil Vukmanović. A to pomeni na nižjem nivoju kot pred vojno.

Vukmanović je bil topot toliko pameten, da ni ponavljal izgovora o slabih vremenskih prilikah, kateremu so se že krave na paši smejale, ampak je neusmilje no obsodil "slabo in nevskladeno akcijo ter pomanjkanje pobude in čvrstejše or-ganizacije v izvrševanju storjenih ukrepov". Za to so krivi krajevni organi in kmetijske organizacije, ki jim ni mar proučevanje krajevnih programov, ki bi o-

mogočili boljšo uporabo razpoložljivih sredstev. Dejstvo je celo, da se ta sredstva ne izkoriščajo v celoti in ostajajo neuporabljena. A to ni vse. Krajevni organi so imeli sredstva več ali manj na papirju, ker jih niso mogli kriti z dohodki - predvsem davki "katerih plačevanje je zadevalo na določene težave zaradi slabše letine v našem kmetijstvu". Z drugimi besedami - kmetje ne dajo denarja za "socialistično izgradnjo vasi".

Padec v kmetijski proizvodnji je povzročil slabšo preskrbo mestnega prebivalstva, delavcev in uslužbencev, in povečanje cen na trgu. Podražila se je povrtnina, sadje in mlečni izdelki, medtem ko so cene kruhu, sladkorju, masti in mesu ostale "stabilne". 22 odstotno povečanje izvoza kmetijskih proizvodov pri tem gotovo ni pomagalo. Vukmanović je priznal, da je "pretirana izvozna stimulacija bila razlog, da so cene narasle in da bo potrebno, da organi za zunanjo trgovino odmerjajo v prihodnje to stimulacijo bolj realno".

Povečanje cen kmetijskih proizvodov je dvignilo tudi cene uslugam in kurivju, a obenem nedvomno vplivalo na nujno povišanje plač ter podražitev industrijskih predmetov, zlasti gospodinjstevskih izdelkov in kmetijskega orodja. Statistično je ugotovljeno, da gre poslabšanje realne plače delavca in uslužbenca v zadnjih dveh letih predvsem na račun naraslih stroškov za prehrano, ki so danes pri recimo štiričlanski delavski družini za 22% večji kot v povprečju leta 1954, medtem ko so se stroški za obleko in obutev povišali za 8%, storitve so se podražile za 20%, povprečna nominalna plača pa je narasla samo za 14%.

Pavle Šumanovac iz Sombora je v debati na Vukmanovićevo poročilo izjavil, da je bilo v Jugoslaviji po vojni posejano okrog 60.000 ha zemlje manj in da predstavlja neobdelana zemlja "važno in zamotano vprašanje". Reja prašičev je skoro docela zastal in na kmetijskih posestvih je od 18.000 merjascev ostalo le še 4.000. Vzrok temu je predvsem nesorazmerje med cenami na debelo in cenami na drobno. Medtem ko kmet dobi za 150 kg težkega prašiča 21.000 dinarjev, dobi prodajalec za meso in slanino 38.000. Zaradi takega stanja "utegne nastati že leto = šnjo spomlad kriza", je potožil Šumanovac.

Vukmanović je kritiziral tudi organe, ki se bavijo s preskrbo mest in obtožil krajevne organe, da uporabljajo svoje sklade za manj važne stvari in ne posvečajo potrebne pozornosti organizaciji trga in povečanju krajevnih virov. Vprašanje seveda je, kaj se da ukreniti, ko pa je trgovinska mreža - kot dnevno poročajo jugoslovanski časopisi - predvsem zainteresirana na dobičku in manj na zniževanju cen in obilnosti proizvodov. Vse to povzroča, da se kupna moč prebivalstva "omejuje" - kot je milo povedal Vukmanović.

Kot se je po eni strani povečal izvoz kmetijskih proizvodov za 22%, se je po drugi strani dvignil uvoz živil, ki predstavlja 30% vsega uvoza. Celokupni uvoz se je v primeru z lanskim letom dvignil za 26%. Za kritje tekočega primanjkljaja je morala vlada uporabiti "tuja sredstva", t.j. razna posojila in pomoč. Vukmanović je poudaril, da bodo morali "v prihodnjih letih kmetijski izvoz bolj vskladiti s potrebami notranjega trga ter ga večati samo in vzporedno z naraščanjem kmetijske proizvodnje". To je jasen dokaz, da je pričelo postajati že preočito, da morajo ljudje zategovati pasove zaradi prevelikega izvoza. Zdi pa se, da je Vukmanoviću težko obljubljeni nekaj, od česar zavisi dobršen del jugoslovanskega uvoza in da je vprašanje, ali ni taka obljuba samo zasilen izhod iz stiske, da se ljudi vsaj začasno potolaži. Kljub temu, da se je izvoz industrijske robe baje povečal za 25%, je jasno, da te vrste izvoz ne bo kril uvoza blaga, ki ga v Jugoslaviji manjka. Industrijsko blago jugoslovanske izdelave roma predvsem v manj razvite dežele, ki morejo nuditi Jugoslaviji predvsem gotove surovine, ne pa robo široke potrošnje, ki jo izdelujejo v zapadnih deželah, ki pa se za jugoslovansko industrijsko robo malo zanimajo. Dežele na zapadu rabi v prvi vrsti kmetijske proizvode. Odgovor torej ne leži v izvozu, marveč v izboljšanju kmetijske proizvodnje doma, tako da bo zadovoljila i domači trg i potrebe izvoza.

Druge točke, ki jih je poudaril Vukmanović, so še bile: Gradbena dejavnost se je zmanjšala zaradi manjšega obsega investicij. Toda tudi ona dejavnost, ki jo je še ostalo, ni bila zadovoljiva bodisi glede hitrosti bodisi glede stroškov. Produktivnost dela je ostala na istem nivoju, kar je negativno. Gotove ustanove, zlasti na področju kulture, so dobile preveč sredstev, a premalo pozornosti se je posvečalo opremljanju in zdravstvenih ustanov, vzdrževanju cest, vodnim režimom in podobnemu. Medtem ko ni šlo dovolj investicij za proizvodnjo predmetov, ki jih primanjkuje, je bilo na trgu preveč predmetov, ki se jih težko proda. Izdatki za narodno obrambo so ostali neizpremenjeni.

O bodočih načrtih, ki jih je nakazal Vukmanović v beograjski skupščini, bom spregovoril prihodnjič.

(ds)

F. LOVRENC:

JUGOSLOVANSKA USTAVNA VPRAŠANJA

Jugoslavija je imela po letu 1918. celo vrsto ustav: Vidovdansko ustavo od 1.1920., oktroirano ustavo kralja Aleksandra 1.1930. in komunistično ustavo iz leta 1946., s spremembami v letu 1951. Poleg teh sta obstojala še dva ustavna sporazuma: Maček-Cvetkovičev sporazum iz leta 1939. in Tito-Šubašičev od 1944. Tako se je jugoslovanskemu legitimistu sorazmerno težko odločiti, katero ustavo naj prizna. Po drugi strani pa je ta poplava ustav najboljši znak, da z vsemirni mi nekaj ni v redu.

Toda Jugoslovani se ne prerekajo samo glede ustav, ampak se ne strinjajo ni ti v tem, kar zadeva jugoslovansko državo samo. Vendar pa je to nesoglasje mogoče morda bolj občutiti med emigranti v inozemstvu kot pa v domovini. To je razumljivo, če upoštevamo, da je n.pr. večina Hrvatov, ki so zapustili domovino leta 1945., pripadala kvislinški ustaški organizaciji. Jugoslovani pa, ki so živeli v Ameriki že pred drugo svetovno vojno, so se v glavnem tja preselili že pred letom 1918., tako da niso doživeli skupno jugoslovansko državo in še živijo pod vplivi avstro-ogrskih pojmov. Ta okolica je tudi razlog, da so voditelji Hrvatske seljačke stranke v inozemstvu bodisi negotovi glede zedinjene države vseh jugoslovanskih narodov ali pa so celo proti njej, medtem ko je videti, da so njeni novi somišljeniki v domovini za takšno državo.

V Londonu obstoja Jugoslovanski narodni odbor, ki pa ima to veliko pomanjkljivost, da niso v njem zastopane zelo važne srbska Radikalna stranka, Hrvatska seljačka stranka in Slovenska ljudska stranka. Če želijo jugoslovanski emigranti zares kaj storiti za osvoboditev svoje domovine, potem bo treba najti nek drug način za uspešno sodelovanje s temi strankami in z nekaterimi skupinami mlajših Jugoslovancev. Tako sodelovanje je toliko bolj zaželeno po nedavnih dogodkih na Ogrskem.

Najbrž ena od prvih stvari, ki jih je treba izvršiti, je analiza sedanjega stanja Jugoslavije in izdelava približnega programa za njeno bodočnost.

Jugoslavija: da ali ne?

Medtem ko je mogoče odvreči vse dosedanje ustave (Vidovdansko, ker je ni odobrila večina hrvatskih poslancev v ustavodajni skupščini; ustavo kralja Aleksandra, ker je ni izglasoval parlament ampak oktroiral kralj; komunistično ustavo, ker jo je izglasoval parlament-štampljka), obstoja dokument, ki opravičuje trditev, da je treba Jugoslavijo smatrati vsaj kot izhodno točko bodočega razvoja. 29. oktobra 1918. leta je hrvatski Sabor, ki mu ni moč odrekati značaja predstavniskega telesa hrvatskega naroda v tisti dobi, izglasoval izjavo, da je od tlej Dalmacija, Hrvatska in Slavonija z Reko popolnoma neodvisna država in da bo ta država sledeč sodobnim načelom o narodnosti in na osnovi edinstva Slovencev, Hrvatov in Srbov vstopila v skupno suvereno državo Slovencev, Hrvatov in Srbov. Podobne izjave so izglasovale tudi druga predstavniska pokrajinska telesa. To pomeni, da Jugoslavija obstoja de iure, dokler ne odločijo o tem jugoslovanski narodi drugače. To stališče ima to prednost, da Jugoslavija zdaj obstoja tudi de facto.

Ne odrekam možnosti, da jugoslovanski narodi razpustijo svojo državo, vendar morejo po mojem mnenju storiti to samo ti narodi sami v obliki rednega plebiscita ali pa redna izvoljena predstavniska telesa. Tudi vprašanje medsebojne razmejitve se mora rešiti na plebiscitarni način od strani prebivalcev prizadejanih pokrajin.

Toda prav ta razmejitev je tista težkoča, ki skoraj onemogoča razpust jugoslovanske države. Medtem ko mora biti vsak realistični Slovenec za jugoslovansko državo zaradi stalnega pritiska slovenskih sosedov na severu in na zapadu (čeprav velja, da si v manjši meri, ta razlog tudi za Hrvate in za Srbe in ker je Jugoslavija najmanj vsaj koristna zaradi evropskega in jugovzhodnoevropskega ravnotežja,) so Hrvati in Srbi v tolikšni meri pomešani, da so skoraj prisiljeni živeti skupaj, če ne želijo začeti vojne za iztrebljenje ali pa sprejeti hitlerjansko metodo polprisilnega preseljevanja. V sami Hrvatski (vključno Dalmacijo) živi 15% Srbov proti 79% Hrvatov, medtem ko živi v Bosni in Hercegovini od skoraj 3 milijonov prebivalcev 43.8% Srbov, 31.3% muslimanov in 23.3% Hrvatov. Isti jezik govorijo in stoletja so živeli skupaj. Verujem, da bi mogli živeti še na prejšnjem skupaj, če bi se politiki bolj trudili, da bi bili znosni drug proti drugemu namesto da razpihujejo vzajemno sovraštvo.

V glavnem bi priznani voditelji jugoslovanskih narodov storili zelo dobro,

če so namreč pravi vodniki in ne le oportunisti, da bi te narode vodili ne glede na hrvatske, srbske in druge skrajneže, namesto da čakajo, kaj se bo zgodilo.

Federalizem

Zdi se mi, da je bila velika napaka narediti 1.1920. iz Jugoslavije centralistično državo. Narodnostne in pokrajinske razlike so tolikšne važnosti, da je Jugoslavijo skoraj nemogoče upravljati iz enega središča. Danes skoroda ni Jugoslovana, ki bi branil centralistično upravo. Po drugi strani pa, mislim, grešijo v pretiravanju tisti, ki se zavzemajo za zvezo držav. Pred vsem so zveze držav zelo nestabilne: bilo da razpadajo ali pa postanejo zvezne države. Za Jugoslovane bi pa bilo verjetno koristno, če bi po osvoboditvi svoje domovine imeli stabilno vlado. Morajo se odločiti: ali da poiščejo neko obliko skupnega življenja ali pa da se razidejo. Polovične odločitve v tem primeru ne pridejo v poštev.

Prepričan sem, da je bil Maček-Cvetkovičev sporazum iz 1.1939. korak naprej čeprav morda Cvetković ni predstavljal Srbe v širšem pomenu besede. V sporazumu je priznani voditelj Hrvatov in šef najupornejše opozicije končno povedal Jugoslovanom, kaj dejansko hoče. Zdi se mi, da bi bila velika napaka začeti spet znova. Glavna pomanjkljivost tega sporazuma je bila, ker je predvideval samo hrvatsko samoupravo in ni jemal v obzir tudi drugih pokrajin. Verjetno je bil razlog za to, ker se niso mogli odločiti, katere pokrajine naj bi to bile.

Kaže da se bo to vprašanje pojavljalo tudi v bodočnosti. Edini izhod je, prepuščati odločitev prebivalcem pokrajin in celo okrajev. Edino možna izhodna točka so obstoječa ozemlja tako imenovanih ljudskih republik. Po eni strani so to zgodovinske enote, po drugi strani pa je mogoče komuniste obtoževati vsega, njih pa mogoče obdolžiti narodnostnih predsodkov. Ta rešitev bi verjetno zelo odbijala Srbe, ker mnogi od njih popolnoma naravno želijo povsem srbsko enoto, v kateri bi živeli vsi Srbi, tudi tisti v Bosni in Hercegovini, Črni gori in Makedoniji. Dasi je ta želja razumljiva in opravičljiva, se mi zdi, da bi zelo oslabilo novo demokratsko jugoslovansko zvezno državo. Če bi Švicarji razdelili svojo državo na nemško, francosko in italijansko enoto, bi jo že davno izgubili. To da po dosedanji razdelitvi ta ne preprečuje nemškim ali francoskim Švicarjem, da živijo v kulturni skupnosti ne samo med seboj ampak celo preko meja s svojimi narodnjaki v Nemčiji in Avstriji, ali v Franciji in Belgiji. Danes ni najvažnejša stvar, da živijo vsi ljudje, ki govore isti jezik ali pa imajo druge skupne karakteristike, v isti državi ali pa v isti edinici znotraj kake države, ampak da so popolnoma svobodni, da govorijo svoj jezik ali delajo druge stvari v soglasju s svojimi značilnostmi ne glede na to kje živijo, in da so te pravice zjamčene ne le pravno ampak tudi z ravnovesjem sil in z drugimi sredstvi.

Tako sem prepričan, da bi bilo najbolje razdeliti Jugoslavijo po zgodovinskih in s tem obstoječih edinicah: na Srbijo, Hrvatsko, Slovenijo, Bosno in Hercegovino, Makedonijo ter Črno goro. Če bi se prebivalci odločili, bi se mogli tudi Dalmacija in Vojvodina proglasiti kot samostojni edinici. V vsakem primeru moramo odločitev o bodoči usodi obstoječih edinic, o ustanavljanju novih in o po pravih meja prepustiti prebivalcem zadevnih področij. Politiki bi se mogli glede tega prepirati brez konca. Morda bi se Makedonci odločili za zedinjenje s Srbijo, vendar dokaj dvomim v to, ker se mi zdi, da je narodna zavest tega novega naroda že postala preveč dokončna. Naj se mu pusti možnost, da se sam odloči, kakor hoče.

Kar zadeva razdelitev pristojnosti med zvezno oblastjo in oblastmi posameznih edinic, bi jo kazalo zasnovati na odredbah Maček-Cvetkovičevega sporazuma, z morebitnim popravkom, da naj bo večina zakonodajne oblasti osredotočena v rokah zvezne zakonodaje, dočim naj bi bila večina izvršnih oblasti v rokah izvršilnih organov posameznih edinic.

Poleg ozemljске samouprave bi morala obstojati tudi organizacijska. S tem mislim na avtonomijo različnih socialnih organizacij kot so n.pr. Cerkve, stranke in delavske zveze. Kot je videti, je velike važnosti za demokratski razvoj vsake dežele, da te organizacije niso v celoti odvisne od državnih oblasti ampak da se lahko tudi z njimi pogajajo. Poskusiti bi bilo treba, da pripeljemo vsaj Pravoslavno cerkev in Muslimansko skupnost na najmočnejši položaj Katoliške cerkve z njenimi popolnoma neodvisnimi vrhovnimi organi in s pravico do sklepanja konkordatov. Morda bi naj poglavarji teh dveh verskih organizacij dobili ekstrateritorialne pravice. Ne verjamem, da je ločitev Cerkve od države tisto, kar potrebuje Jugoslavija.

Človeške pravice

V novo jugoslovansko demokratično ustavo ne bi bilo treba vnašati nekakšnih predpisov o človeških pravicah. Jugoslavija naj bi v celoti sprejela Izjavo Združenih narodov o pravicah človeka iz 1.1948. ali bilo katero konvencijo o tem, ki bi jo izdelali Združeni narodi kakor tudi kakršenkoli nadzor nad njenim izvrševanjem.

Republika ali monarhija

Ne verjamem, da je vprašanje monarhije ali republike življenske važnosti. Obstoj mnogo monarhij z vzorno demokracijo kot na primer Velika Britanija in Švedska, pa tudi mnogo republik, ki žive po najboljših demokratskih načelih, n. pr. Združene države Amerike in Švica. To je bolj vprašanje čustev kot pa prikladnosti. V mnogih ozirih bi bila Jugoslavija kot monarhija bolj stabilna, vendar je to v veliki meri odvisno od kraljeve osebe in od ugleda kraljevske družine. Končno odločitev o tem je treba prepustiti narodu, ki naj bi se izjasnil s plebiscitom. To v nobenem primeru ni vprašanje življenja in smrti. Celo v primeru, če bi bili izidi plebiscita za 180° različni v raznih edinicah, bi mogli poiskati rešitev na tak način, da bi proglasili nekatere edinice za republike, druge pa za kraljevine (s čemer bi kralj postal samo predstavnik delne suverenosti kraljevskih edinic) in bi našli neko obliko za njihovo povezavo v vrhovnih organih.

Zvezne oblasti

V primeru da bi v plebiscitu prevladali glasovi za monarhijo, bi bilo treba dati kralju omejeno pristojnost tiste vrste, ki jo imajo danes monarhi v modernih državah. Naj bi postal predstavnik države in posrednik med porazdeljenimi oblastmi zakonodaje, sodstva in uprave.

Ne zdi se mi, da bi mogla biti parlamentarna monarhija najboljša oblika vlade v Jugoslaviji. Javno mnenje je preveč raznoliko, ker ni razdeljeno samo po strankah ampak tudi po pokrajinah, verah itd. Treba bi bilo iskati zgledov v predsedniški demokraciji Združenih držav Amerike ali še bolje v direktorialni demokraciji Švice.

Vrhovno zakonodajno telo bi vsekakor moralo biti sestavljeno iz dveh domov, od katerih naj bi eden predstavljal zvezne edinice drugi pa prebivalstvo kot celoto.

Šefa izvršilne oblasti bi naj izbrala skupno z njegovimi ministri oba predstavnika doma za odrejeno dobo, n. pr. za polovico zakonodajne dobe. Če bi tako bila zakonodajna doba štiri leta, bi bilo razdobje, za katerega bi bila izvoljena vlada, dve leti. Vlado bi sestavljali predsednik vlade in izvoljeni pokrajinski ministri, na primer za Srbijo trije, za Hrvatsko dva in po eden za vsako preostalo edinico. Pokrajinski minister bi bil izvoljen samo v takem primeru, če bi za njega glasovalo 33% članov Predstavnštva iz njegove lastne pokrajine. Vse važnejše sklepe bi morala vlada sprejemati soglasno. Poleg tega bi morali obstojati državni tajniki kot načelniki različnih zveznih tajništev brez pravice glasu v vladi, ki bi imela sicer pravico, da jih postavlja.

Vrhovno sodišče bi naj bilo sestavljeno iz omejenega števila sodnikov, ki bi jih izvolilo predstavnštvo s kvalificirano večino za sorazmerno dolgo časovno razdobje. Imelo bi pravico odločanja, če so zakoni edinic v soglasju z ustavo in Izjavo človeških pravic.

* * *

Vsekakor bi morala biti vsaka nova ustava obravnavana in sprejeta v zakonodajni skupščini s kvalificirano večino, pri čemer bi bilo treba vzeti v poštev želje vseh jugoslovanskih narodov in jugoslovanskih pokrajin.

Zaenkrat komunisti še vedno vladajo nad Jugoslavijo in vsi ustavni načrti so samo teoretični. Vendar pa bi morali svobodni Jugoslovani izdelovati takšne načrte, ker je samo na ta način mogoče sporočiti narodu, kakšna bi mogla biti alternativa sedanjemu režimu, in jih ohrabriti, da bi se zavzemali za boljšo bodočnost.

Poleg tega imajo vsekakor Jugoslovani pravico zahtevati od Tita, da izvede tisto, kar je obljubil v sporazumu s Šubašićem, t. j. da jugoslovanskim narodom dovoli svobodne volitve.

KLIC TRIGLAVA izhaja vsako prvo in tretjo soboto v mesecu. Sodelujte z dopisi!

PISMO UREDNIKU

G.urednik! Lepo bi prosil g.P., da še enkrat prečita moj članek ("Hrvatsko vprašanje v emigraciji", KT 198), kot tudi Vaše odlično pojasnilo na njegovo prvo pismo (KT 200) in bo videl, da sem jaz odgovarjal na pisanje AHG. Dejstvo, da je vitez Roko plemeniti Kaleb, urednik HZ uporabil stari fašistični in komunistični trik, ko je iz dolgega članka izvel le en odstavek, ki sam brez zveze z ostalo vsebino zveni čudno, pa ni važno. Kaj drugega ni bilo mogoče pričakovati. Toda v zadnjem pismu g.P.-a so izražena nekatera zanimiva gledišča, s katerimi se res ne morem strinjati. Tako g.P. pravi, da je "v velikem vprašanju 'svobodna volja hrvatskega naroda'... kajti tedanji hrvatski sabor... ni bil demokratični predstavnik naroda, saj volilna pravica ni bila obča..." Po isti logiki bi lahko osporavali tudi veljavnost ustave ZDA, kajti v času, ko je bila ustava izglasovana, volilna pravica ni bila obča! Takih primerov je na tisoče! Torej ta argument g.P. ne drži. V svojem pismu pa nadalje tudi želi prikazati, da je hrvatski narod ta odlok hrvatskega Sabora uničil in pravi, da je "prav volja enega od teh narodov to skupino (Jugoslavijo) l.1941 tudi razbila". Pri tem seveda misli na hrvatski narod, kar pa je zame docela nova stvar. Kolikor je meni poznano, da je Jugoslavijo razbila Hitlerjeva Nemčija, s katere pomočjo so ustaši ustvarili Neodvisno Državo Hrvatsko. To je bil vsekakor bolj demokratičen postopek kot pa postopek hrvatskega Sabora l.1918!?

Proti koncu pisma g.P. precej naivno svetuje, da nima smisla "v emigrantskem pogrevanju preteklosti" temveč da je potrebno razpravljati "o skupnih interesih, ki narekujejo tako Slovincem kot Hrvatom in Srbom, da se izjavijo za bodočo skupno zvezo". To seveda drži in ta nasvet ni potreben meni, ampak naj ga g.P. sporoči "demokratsko nastrojenim Hrvatom", ki bi hoteli razpravljati o "skupnih interesih" samo na osnovi, ki jo je objavil AHG. To pa ne morejo sprejeti niti demokratični Srbi, niti demokratični Slovenci (razen skupine okrog dr.Kreka).

Nedavno mi je prišel v roke zanimiv članek hrvatskega publicista, g.Bogdana Radice, katerega je objavil ameriški časopis THE NEW LEADER letošnjega julija ob stoletnici rojstva Woodrowa Wilsona. Članek nosi naslov "Woodrow Wilson in

tragedija nacionalizma" ter se konča takole: "Naučili smo se, da neploden nacionalizem, brez državljanskih demokratiških tradicij in skupnih idealov socialne pravičnosti, lahko prinese smrt celokupnemu narodnemu življenju. Z eno besedo, mi smo se naučili, da je težje doseči samo upravljanje kot pa samoodločbo!" Ali ni zato preneumno, da zahtevajo nekateri Hrvati, Srbi in Slovenci pravico do "samo odločbe", kot da bi bilo z njeno realizacijo rešeno vse? Ali ni boljše opustiti "neplodni nacionalizem" in poskusiti skupno življenje v resnično demokratični federativni Jugoslaviji? Šele ko to ne bo mogoče, bom tudi jaz za razbitje Jugoslavije, a dotlej hvalim Boga, da ZDA, Velika Britanija in Francija ne dopuščajo razbijanja Jugoslavije.

B. SIMONIČ

RAZGLEDI

Grda navada! - Ena izmed grdih navad in bolezni nekaterih emigrantov je nedvomno želja, da svoji osebi pridajajo veliko važnost ter da se pojavljajo v vlogi "predstavnik" svojega naroda. Tako lahko čitamo v srbskem emigrantskem časopisu NAŠA REČ poročilo z nekega sestanka v Londonu: "G.V.Lavrenčič, govorec v imenu Slovincem, je podčrtal slovenske simpatije napram demokratskim Slovincem, in še posebno poudaril interese slovenske emigracije za Združenje "Oslobodjenje"! - Bodimo vendar pametni in ne izjavljajmo, da govorimo v ime Slovincem. Te pravice ni mogoče priznavati v vsakem slučaju niti dr.Kreku, a v nobenem slučaju g.Lavrenčiču.

B.SIMONIČ

SOCIALNI SKLAD

Dobrodelno združenje svobodnih držav ljanov Jugoslavije je darovalo £15.0.0. Neimenovana gospa je poslala paket nove in stare obleke v vrednosti £2.10.0. Obema darovateljema iskrena hvala!

OBVESTILO SLOV.DRUŠTVA V ANGLIJI

Sestanek v Londonu. Prvo nedeljo v januarju, dne 6.januarja popoldne ob pol šestih se bo na Offley Rd. vršil običajni društveni sestanek. Na sporedu je predavanje s skioptičnimi slikami. Člani in nečlani vljudno vabljeni.

Odbor

* * * *

KLIC TRIGLAVA izdaja SLOVENSKA PRAVDA. Njeno mišljenje predstavljajo samo oni pripevki, ki so podpisani od Izvršnega odbora. Naslov K.T.: BM/TRIGLAV, LONDON W.C1. Letna naročnina je 24/-, četrtletna 6/- odn.protivrednost v drugem denarju.